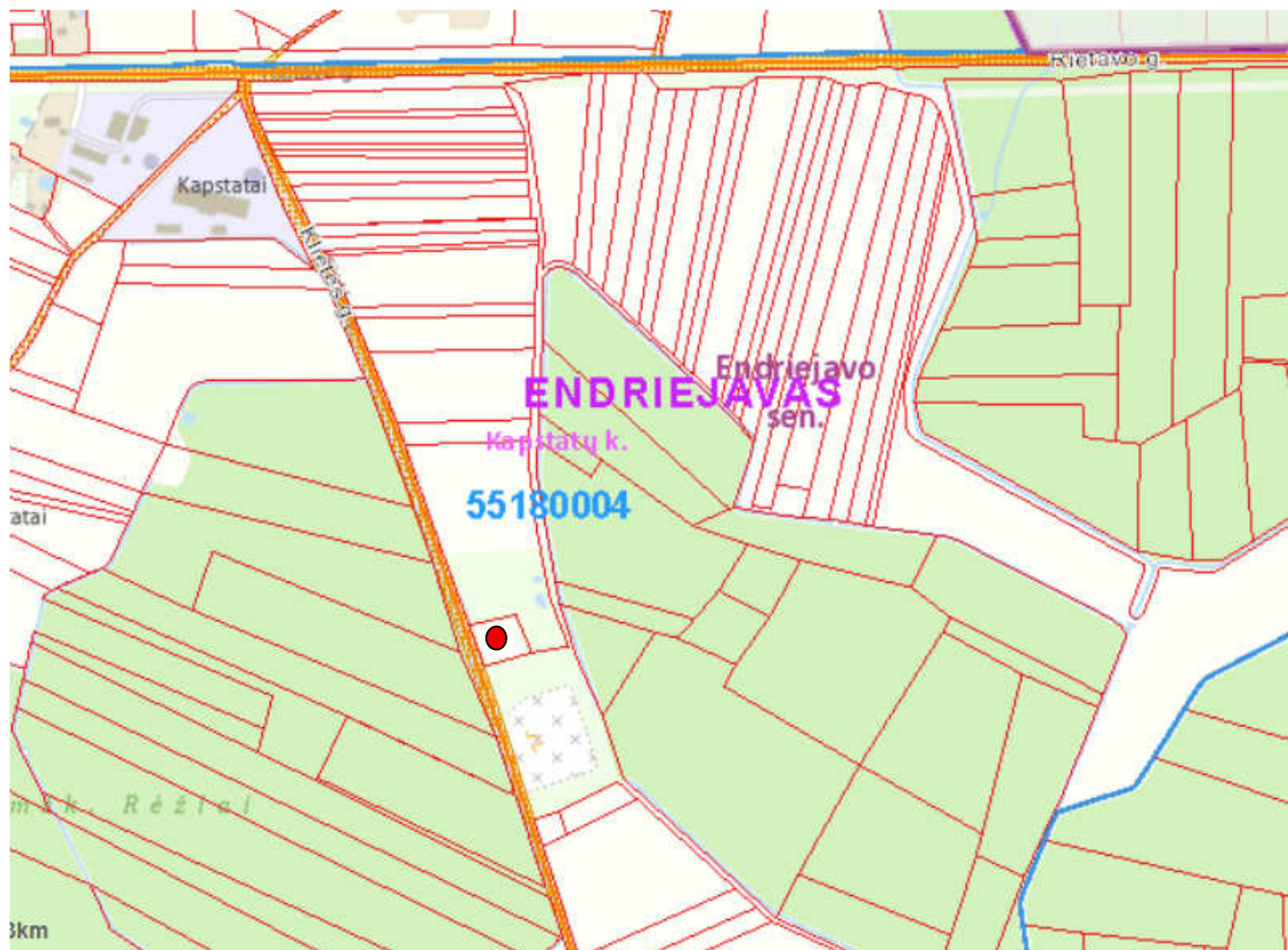

**KAPSTATŲ KAIMO LAIDOJIMO VIETA,
KAPSTATŲ K., ENDRIEJAVO SEN., KLAIPĖDOS R. SAV.**

PLANINĖ SITUACIJA

Kapstatų kaimo laidojimo vieta yra seno Kapstatų kaimo viduryje, prie Kletės g. rytinės kraštinės. Kapinės patenka į kadastrinius matavimus suformuotą privatų žemės sklypą, unik. Nr. 4400-6318-0543. Gretimame sklype iš pietryčių pusės nuo 2001 m. veikė šiuo metu likviduotas buitinių atliekų sąvartynas (Ikonogr. Nr. 1, 2).

Ikonogr. Nr. 1.

Sklypo padėtis Klaipėdos r. sav. žemėlapyje.
Interneto prieiga https://www.geoportal.lt/savivaldybes/klaipedos_7

Ikonogr. Nr. 2.

Sklypo padėtis Klaipėdos r. sav. 2021–2023 m. ortofoto žemėlapyje.
 Interneto prieiga https://www.geoportal.lt/savivaldybes/klaipedos_7

IŠ KAPSTATŲ KAIMO ISTORIJS

Endriejavo seniūnijos seno Kapstatų kaimo raida siekia XVI a. Pavadinimas kildinamas iš žodžio *kāpstatas* – „vieta, aptverta nusmailintais kuolais“. Iš kaimo pavadinimo kilęs, manoma ežero vardas Kapstatas (Laigis)¹. Kaimas įsikūręs maždaug už 3 km į šiaurės rytus nuo Endriejavo miestelio, abipus Žemaičių plento (Rietavo g.). Kapstato ežeras yra kaimo šiaurės vakarų pakraštyje. Kapstatai vystėsi sodybų grupėms kuriantis prie kaimą kirtusio kelio iš Veiviržėnų per Endriejavą į Rietavą ir vietinio kelio į pietvakarius link Auksorų kaimo: „<...> *Kapstatų* <...> *kaimo viensėdžiai grupėmis driekėsi palei keliuką į Auksorą, mažesniais vienkiemiais barstėsi aplink. Miško laukymėse iki Vedegos upelio rytuose buvo įsikūrusios Klibių* <...> *kaimo sodybos, o piečiau Kapstatų – keli Raukų viensėdžiai. Keli nedideli vienkiemiai dar piečiau priklausė Sausių* <...> *kaimeliui*“². Miškelių supamas kaimas nuo seno turėjo gerą susisiekimą su Rietavu, Rietavo dvarininkui kunigaikščiui Irenėjui Oginskiui 1851 m. tarp Rietavo ir Endriejavo nutiesus plentą. 1937 m. per Kapstatus nutiestas Žemaičių plentas³.

XVI a. istoriniuose šaltiniuose Kapstatai minimi tarp karališkųjų žemių kaimų, buvo Rietavo valsčiaus seniūnijos (vaitijos) centras. Pagal 1557 m. valakų reformą Kapstatuose žemės gavo 17 šeimų, dauguma – po 0,5 valako, tik Ambras Kibartis – 2 valakus. Kadangi arti nebuvo dvaro, Kapstatų kaimo gyventojai lažo neatliko, už išmatuotus valstybinės žemės valakus mokėjo per metus 15 grašių činšo ir 30 grašių už 2 savaitines lažo dienas. Tokie valstybinės žemės valstiečiai vadinti karališkaisiais (3, p. 557). 1661 m. Kapstatų kaime buvo 11 išskirstytų sklypais valakų, stovėjo 24 sodybos (*dūmai*). Dėl XVIII a. pradžios maro epidemijų 1725 m. buvo likę buvo likę 5 sodybos. 1767 m. sodybų jau buvo 12, 1804 m. – 13⁴. Teigiama, kad maro aukos kaime laidotos dviejose kapinaitėse (3, p. 557). Prie kelio 1787 m. stovėjo karčemos su bravoru erdvi sodyba. Kapstatų gyventojų vaikai XIX a. lankė Endriejavo parapiinę mokyklą. Ją po 1863 m. sukilimo carinei valdžiai uždarius, lankė Endriejavo valdinę rusišką pradžios mokyklą (3, p. 557–558).

Kapstatai išaugo nepriklausomybės metais: 1923 m. duomenimis, Kretingos apskr. Gargždų valsčiaus Kapstatų kaime stovėjo 41 sodyba, buvo 222 gyv.⁵ Tarpukariu Kapstatuose S. Jocio žemėje veikė Buršteino lentpjūvė, S. Jocio ir P. Martinkaus sodybose veikė dvi maisto prekių krautuvės. 1939–1941 m. Kapstatuose yra gyvenę rašytojos Ievos Simonaitytės motina ir patėvis Budrys. Viena didžiausių sodybų buvo kaimo viduryje stovėjusi Martinkų sodyba.

Antrojo pasaulinio karo pabaigoje artėjant rusų frontui dauguma kaimo gyventojų iš kaimo pasitraukė. Per apšaudymus sudegus Endriejavo miesteliui, Martinkų sodybos name įsikūrė iš Endriejavo atsikėlusį vaistinę, apsigyveno gydytojai. Pokaryje nacionalizuotoje Martinkų sodyboje įsikūrė vietos kolūkio raštinė, skaitykla, veikė vilnų karšykla (3, p. 559–563, 567). Sovietmečiu 1959 m. Kapstatuose buvo 189 gyv., 1989 m. – 65. Dalis išsikraustė į Endriejavą ir kitas stambesnes gyvenvietes. Po nepriklausomybės atkūrimo 2011 m. Kapstatuose gyveno 61, 2021 m. – 44 žmonės⁶.

¹ Vanagas Aleksandras, *Lietuvos vietovardžių žodynas*, Vilnius, 1981, p. 147.

² Purvinas Martynas, Endriejavo kaimai XVI–XX a. žemėlapiuose/*Endriejavas*, serija „Lietuvos valsčiai“, Vilnius: „Versmė“, 2010, p. 138.

³ Adomavičienė Elena, *Mūsų Kapstatai/Endriejavas*, p. 556–557.

⁴ Misius Kazys, Rietavo valsčius seniūnija ir jos savininkai Oginskiai/*Rietavo apylinkės*, Kaunas, 1992, p. 110.

⁵ *Lietuvos apgyventos vietos: pirmojo visuotiniojo Lietuvos gyventojų 1923 m. surašymo duomenys*, Kaunas, 1925, p. 110.

⁶ Informacija iš interneto prieigos <https://lt.wikipedia.org/wiki/Kapstatai/>

PASKIRTIS. DATAVIMAS

Tiksliai apibūdinti rastų žmonių palaikų laidojimo vietos pobūdį (kaimo kapinės, markapiai, pavieniai palaidojimai?) nepakanka istorinių duomenų. Remiantis vietos 2008 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita, teritoriją tikslinga įvardinti kaip Kapstatų XVIII (?)–XIX a. laidojimo vietą.

TERITORIJOS APIBŪDINIMAS

Aprašoma laidojimo vieta yra Kapstatų kaimo istorinės teritorijos viduryje, prie Kletės gatvės rytinės kraštinės. Gatvė nutiesta buvusio lauko keliuko į Raukų kaimą vietoje. Keliuko vietoje XX a. pabaigoje įrengtas žvyrkelis. Laidojimo vieta patenka į buvusio savavališko žvyro-smėlio karjero teritoriją. Karjere kasant gruntą 2007 m. aptikta žmonių palaikų kaulų. Greta karjero iš pietryčių pusės nuo 2001 m. veikė minėtas prieš kurį laiką likviduotas seniūnijos buitinių atliekų sąvartynas.

Istorinių duomenų apie laidojimo vietą nerasta. Kartografijoje ji kaip kapinės ar laidojimo vieta neužfiksuota (Ikonogr. Nr. 3–8). Žmonių prisiminimais pagrįstose publikacijoje minima, kad Kapstatų kaime buvę dvejų maro kapinaitės (3, p. 557). Vienos iš jų identifiкуotos, yra registruotų kultūros vertybių sąrašė (u. k. 24395). Aprašomos laidojimo vietos susiejimui su antromis maro kapinaitėmis nėra istorinių duomenų. 2007 m. periodikos publikacijoje teigta, kad „<...> *endriejaviškiai, atradę (čia) smėlio telkinį, jį kasa ir vežasi į namus savo reikmėms. Čia netgi dauba atsiradusi. Neseniai ūkininkas traktoriaus kaušu apie metro gylyje užgriebė dalį žmogaus palaikų. Apie savo radinį jis pranešė seniūnei <...>. Garbaus amžiaus endriejaviškė <...> pasakojo, kad ji iš savo tėvų girdėjusi, jog šioje vietoje kadaise buvusios kapinaitės. Tačiau oficialių duomenų apie tai neturiu*“, – kalbėjo seniūnė⁷. Pagal Kapstatų gyventojų prisiminimus, vietoje, kur savavališkai kasant smėlį ir žvyrą, aptikta žmogaus palaikų kaulų, „<...> *beveik prieš tris dešimtmečius <...> buvusi krūmokšniais ir medžiais apaugusi kalva. Atlikus melioravimo darbus, ją išlygino ir pavertė dirbama kolūkio žeme. <...> Po melioracijos kultivuojant šioje vietoje rasta vaiko kaukolė*“⁽⁷⁾.

2007 m. rudenį savavališkai įrengtame karjere apžiūrėti aptiktus žmogaus palaikų kaulų iškviesti archeologai. 2008 m. spėjamoje Kapstatų laidojimo vietoje 36 kv. m plote atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai. 4 perkasose aplink savavališkai įrengtą karjerą 0,6 m gylyje aptikti du kapai su palaikais. Kapaduobės aplinkiniame grunte neišsiskyrė. Taip pat rastos trys kaukolės, kapų aplinkoje – kaltinių vinių bei kitų smulkių metalo gaminių. Pagal radinius archeologai šią laidojimo vietą datavo XVIII (?) – XIX a., rekomendavo ją saugoti kaip senąsias kapines (2008 m. archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų ataskaita).

Po archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų 2008 m. gruodžio mėnesį savavališkai iškastas karjeras užpiltas atvežtu gruntu; pakraščiuose buvęs suvežtas gruntas išlygintas. Po kurio laiko aprašomoje teritorijoje pastatytas granito kryžius su įrašu kryžiaus viršūnėje ir postamente:

„INRI

A†A

JUOZAPA (I-?)R PETRONELE NORKU“ (Ikonogr. Nr.10, 11)⁸.

Pagal Endriejavo seniūnijos informaciją, kryžius su šia Kapstatų laidojimo vieta nesusijęs. Jį atgabeno ir čia po 2008 m. pastatė Endriejavo miestelio senųjų kapinių prižiūrėtoja, kai ten tapo nebereikalingas, matyt, po kapavietės atnaujinimo.

⁷ Aukštuolytė Virginija, Kapstatuose su smėliu iškasė žmogaus kaulus//„Banga“, 2007 m. spalio 27 d., interneto prieiga <https://gargzdai.lt/ivykis-300/>

⁸ INRI – Jėzaus Kristaus monograma, užrašo *Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum* (lotyn. k. *Jėzus Nazarietis, žydų karalius*) santrumpa

IŠVADA. REKOMENDACIJOS

Klaipėdos r. sav.-. Endriejavo seniūnijos seno Kapstatų kaimo teritorijos viduryje prie Kletės g. rytinės kraštinės savavališkame žvyro-smėlio karjere kasant gruntą aptiktų žmonių palaikų kaulų vieta 2008 m. archeologiniais žvalgomaisiais tyrinėjimais įvertinta kaip XVIII (?) – XIX a. Kapstatų laidojimo vieta, saugotina kaip senosios kapinės.

Istorinių duomenų laidojimo vietos pobūdžio įvertinimui (maro kapinaitės, su istoriniais įvykiais susiję palaidojimai?), tiksliam datavimui neišlikę. Istorinėje kartografijoje vieta kapinių ar pavienių palaidojimų sutartiniais ženklais nepažymėta.

Pagal šiuo metu turimą informaciją, aprašomą objektą istoriniu požiūriu tikslinga vertinti kaip Kapstatų kaimo XVIII.(?) –XIX a. laidojimo vietą. Teritorijos kaip Kapstatų kaimo II senųjų kapinių vertinimui nepakanka archeologinių, istorinių duomenų. Trūkstamos informacijos papildymui ir patikslinimui būtų reikalingi išsamūs archeologiniai tyrinėjimai.

Janina Valančiūtė

PRIEDAI

Ikonogr. Nr. 3.

Žemėlapis 4. Paschken., M 1:100000.

http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/100K_KDR_Generalstabskarte/DRMC/KDR100_004_Paaschken_ca1893_DRMC582000

Ikonogr. Nr. 4.

1914 m. Kauno gubernijos ir dalies Prūsijos žemėlapis IX-10. Telšių ir Raseinių apskr.,
M 1:84 000.

Interneto prieiga http://maps.mapywig.org/m/Russian_and_Soviet_maps/series/084K/IX-10_IX.1914

Ikonogr. Nr. 5.

1915 m. žemėlapis IX-10-C Gruppe Kowno , M 1:25000.

Interneto prieiga http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_Westl_Russland/IX-10-C_Gruppe_Kowno_1915_600dpi_HU-Berlin_B-31-122-02

Ikonogr. Nr. 6.

1920 m. vokiškas karinis topografinis žemėlapis Karte des Deutschen Reiches 4. Paschken-Szweksnie, M 1:100000. Interneto prieiga
http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/100K_KDR_Generalstabskarte/300dpi/KDR100_4_Paschken-Szweksnie_1920

Ikonogr.
Nr. 7.

1938 m. lietuviškas karinis topografinis žemėlapis Švėkšna-Rietavas, M 1:100 000. Interneto prieiga
http://maps.mapywig.org/m/Baltic_states_maps/100K_Lit_300dpi_lithmaps/Lit100_1301_Rietavas

